

Kehely paténával és bőrtokkal

Ötvösgyűjtemény

Leltári szám:	72.165.1-3
Alkotó:	Stadler, Johann August (Mödling 1662/63 körül - 1743 Bécs)
Készítés ideje:	1722
Készítés helye:	Bécs (Wien)
Jelzés:	a talpperemen 1722. évi bécsi városjegy (Rosenberg 7855; Reitzner 1952, P 108) és Johann August Stadler mesterjegye (Reitzner 1952, N. 468; Neuwirth 2004, N. 663)
Anyag:	aranyozott ezüst; festett zománc; színes ékkövek
Technika:	cizellált; poncolt; trébelt
Méretek:	magasság: 27,1 cm szájátmérő: 9,6 cm talpátmérő: 15,8 cm

A kehely az 1727-től a gróf Esterházy család tatai uradalmához tartozó Császár község 1772 és 1775 között felépült római katolikus plébániatemplomból, vásárlás útján került bőrtokjával és paténájával együtt az Iparművészeti Múzeumba 1972-ben, a templom átfogó és költséges felújításának idején. A rabváltó trinitárius rend (*Ordo Sanctissimae Trinitatis Redemptionis Captivorum*) alapítóihoz: Mathai Szent János (Jean de Matha) párizsi teológus és Valois Szent Félix (Saint Felix Valois) remete személyéhez kapcsolódó ikonográfiája alapján azonban úgy tűnik, eredetileg a rend egyik magyarországi templomának felszereléséhez tartozhatott, és a trinitáriusok 1783. évi feloszlata után kerülhetett Császárra, ahol éppen akkoriban: 1775 és 1803 között zajlott a templom berendezése és kegyszereinek beszerzése.

A vízszintesen osztott, hatkaréjos talp alsó sávjában poncolt alapon trébelt kerubfejet, illetve virágdísz magukban foglaló mezők váltakoznak, a karéjközökben három-három színes kővel. A talp felső része enyhén homorú; az egyes karéjokon nyolc-nyolc befoglalt ékkővel díszített, applikált lemezekből összeállított keretben elhelyezkedő festett zománc-medalionok, illetve poncolt alapon trébelt, vultás keretbe foglalt kompozíciók váltakoznak. A medalionok közül az első Alexandriai Szent Katalint, a második Szent Ágneszt ábrázolja (vértanúságuk jelképeivel), a harmadik zománcképen pedig Mathai Szent János víziója jelenik meg, aki első szentmiséje alatt egy vakító fehér ruhába öltözött, mellén (a rend egyetemes címerében is visszaköszönő) vörös és kék szárú keresztet viselő angyalt látott, amint keresztbe tett két kezét egy-egy bilincsbe vert keresztény és egy szaracén rab fején pihenteti. A közbenső mezőkben a Passió eszközei láthatók (az oszlop és az ostor; a töviskorona a botokkal és a nádszál-jogar; a kockák, a kereszt, a szögek, a nádszálra szúrt szivacs és a lándzsa); ezek fölött barokk vonalú keretben egy-egy rozetta nyúlik a kehely szárára, amelyet levélgallér zár le. A hatoldalú, fordított körte alakú nódusz felületeit szivalakú keretbe foglalt szárnyas kerubfej-párok, illetve applikált lemezekből és befoglalt ékkövekből összeállított keresztetek ékesítik. A kupa áttört kosarának vultás kartusdíszre Krisztus kínszenvedésének (elárultatásának és keresztrefeszítésének) eszközeit foglalja magában (köteleket, fogót, kalapácsot, szegeket, kesztyűt, illetve a kakast és az erszényt), három, a talp zománcképeihez hasonlóan keretezett medalion mellett, amelyek a Szentháromságot, illetve Mathai Szent Jánost és Valois Szent Félixet ábrázolják – utóbbit a legendabeli látomásában előtűnő, agancsai között a kék és vörös szárú keresztet hordozó szarvassal.

A kehely talpának peremén a bécsi céh 1722-es évszámmal ellátott próbabélyegét (Rosenberg 7855; Reitzner 1952, P 108), valamint az 1700 körüli évektől működő Johann August Stadler mesterjegyet viseli („IAS”, pajzs alakú alapon; lásd Reitzner 1952, N. 468; Neuwirth 2004, N. 663). Eredeti, nyomott sormintával díszített bőrrel bevont fa tokja fennmaradt; sima paténája újabb. Kvalitása és kora alapján a kehely vélhetően a pozsonyi trinitáriusok kegyszerei közül származhat.

Ecsedy Anna

Irodalom

- szerző: Neuwirth Waltraud: *Wiener Silber: Punzierung 1524-1780*. Erzbischöfliches Dom- und Diözesanmuseum, Wien, 2004. - 251: Nr. 663, Nr. 664; 336
- Szántó Irén: Császár község plébániatemploma. Adalék a magyarországi barokk művészet történetéhez (*A Budapesti Kir. Magyar Pázmány P. Tud.egyetem Művészettörténeti és Keresztényrégészeti Intézetének dolgozatai*, 70.). Budapest, 1941. - 52-53; XV. tábla, 2. kép

